

KIRKLARELİ'DE TARİKATLAR VE TEKKELER

Selami ŞİMŞEK*

Abstract

The Orders and the Dervishes Lodges in Kırklareli

Great deal of sufis, sufi and dervish lodge were active in Kırklareli and its environs which is an Important Center that was connected Istanbul to East and West Europe. Suhudi Muhammed Efendi, Mehmed Esref Efendi, Alaeddin Efendi from Vize, Gazanfer Dede Efendi, Seyh Bali Dede, Seyh Hasan Efendi, Servet Efendi, Hacı Rasih Hasan Dede ve Hasibi Ahmed Efendi were prominent Sufi personalities of the province, Halwetiye Sünbüliye, Ramazaniye, Ussakiye, Gülşeniye, Nakshibendi, Melamiye, Bektashiyye and Sadiye are the main orders which became active in Kırklareli and its environs. Suhudi Muhammed Efendi Dervish Lodge, Sancakdar Baba Dervish Convent, Alaeddin Efendi Dervish Convent, Sinan Dede Dervish Lodge, Hasan Efendi Mosque Dervish Lodge, Kaygusuz Dervish Lodge, Sarı Saltuk Dervish Lodge, Binbir Oklu Dervish Lodge an Kırklar Dervish Lodge were the important dervish lodges of the province.

Key words: Kırklareli, Sufism, Sufi, Dervish Lodge.

Özet

İstanbul'u Doğu Avrupa ve Orta Avrupa'ya bağlayan önemli bir konaklama merkezi olan Kırklareli ve çevresinde pek çok sûfî, tasavvufî kuruluş ve tekke faaliyet göstermiştir. Şuhûdî Muhammed Efendi, Mehmed Eşref Efendi, Vizeli Alâeddin Efendi, Gazanfer Dede Efendi, Şeyh Bâlî Dede, Şeyh Hasan Efendi, Servet Efendi, Hacı Râsîh Hasan Dede ve Hasibî Ahmed Efendi ilk akla gelen sûfî zâtlardır. Halvetiyye, Sünbüliyye, Ramazaniyye, Uşşâkiyye, Gülşeniyye, Nakşibendiyye, Melâmîyye-i Bayrâmîyye, Bektâşiyye ve Sa'diyye Kırklareli ve çevresinde faaliyetlerine rastlanan belli başlı tarikatlardır. Şuhûdî Muhammed Efendi Tekkesi, Sancakdar Baba Dergâhı, Alâeddin Efendi Dergâhı, Sinan Dede Zâviyesi, Hasan Efendi Câmîi Tekkesi, Kaygusuz Tekkesi, Sarı Saltuk Tekkesi, Binbir Oklu Tekkesi ve Kırklar Tekkesi ise önde gelen tekkelerdir.

Anahtar Kelimeler: Kırklareli, Tasavvuf, Tarikat, Tekke.

Giriş

Marmara Bölgesi'nin Trakya kesiminde yer alan Kırklareli, kuzeyinde Bulgaristan, doğusunda Karadeniz, güneydoğusunda İstanbul, güneyinde Tekirdağ, batısında ise Edirne ile çevrili bir il merkezidir.

Şehrin ne zaman ve nasıl kurulduğu bilinmemektedir. Ancak civarda höyüklerin bulunuşu yerleşmenin oldukça eski tarihlere gittiğini ortaya koymaktadır. Yörenin tarihi Trakya'nın tarihi ile paralellik arz etmektedir. Eski çağlarda İskitler'in, Persler'in, Trak kavimlerinin kurduğu Odris Devleti'nin, Makedonya Kralı Filip'in ve Galatlar'ın hakimiyeti altında kaldıktan sonra Roma topraklarına katılmış ve Roma'ya bağlı Trakya eyaletinin sınırları içinde yer almıştır.

---

* Dr., e-mail: selami_simsek@myrnet.com

Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla birlikte de Bizans (Doğu Roma)'ın payına düşmüştür¹.

Bizans döneminde "Saranta Ekklesies" adıyla anılan Kırklareli, birkaç defa Gotlar'ın, V-VI. asırlarda Hunlar'ın, ardından Avarlar'ın (VIII ve X. asır), Haçlılar'ın (XII. asır sonu) ve Latinler'in (XIII. asır başı) saldırılarına uğramıştır. Osmanlı hakimiyetine ne zaman geçtiği hakkında ilk Osmanlı kaynaklarında kesin bilgi yoktur. Genellikle buranın Edirne'nin 761/1361'de fethinden sonra ele geçirildiği kabul edilmektedir. Osmanlı hakimiyetine girdikten sonra şehrin eski adı olan "Saranta Ekklesies" in aynen tercümesiyle "Kırkkilise" şekline dönüştürülmüş ve Cumhuriyet dönemine kadar bu adı taşımıştır².

İstanbul'u Doğu Avrupa ve Orta Avrupa'ya bağlayan önemli bir konaklama merkezi olan Kırklareli, Osmanlı idaresinde Rûmeli eyaletinde Vize sancağına bağlı bir kaza merkezi durumundaydı. Kırklareli, XIX. asrın sonlarında Edirne vilayetine bağlı Kırkkilise sancağının merkezi olmuş ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Ruslar tarafından işgal edilmiştir. Ardından yapılan Ayestefanos Antlaşması ile Bulgar Prensiği'ne bırakılmış, Berlin Antlaşması (1878) ile de yine Osmanlı topraklarına katılmıştır. Balkan Savaşı sırasında 30 Ekim 1912'den 8 Temmuz 1913'e kadar Bulgar işgalinde kalmış, Kurtuluş Savaşı sırasında 26 Temmuz 1920'de Yunanlılar tarafından işgal edilmiş, 15 Ekim 1922'de Fransızların denetimine girmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın bitiminde, 10 Kasım 1922'de işgalden kurtarılmıştır. "Kırkkilise" ismi de Kırklareli olarak değiştirilmiş ve il konumuna getirilmiştir³.

Merkez ilçeden başka Babaeski, Demirköy, Kofçaz, Lüleburgaz, Pehlivan köy, Pınarhisar ve Vize adıyla yedi ilçeye ayrılmıştır. 6278 km² genişliğindeki Kırklareli ilinin 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, toplam nüfusu 328.461'dir⁴.

Kırklareli'nde Osmanlı döneminde birçok câmi, külliye, hamam, çeşme, türbe yapılmıştır. Kösemihalzâde Hızır Bey Külliyesi (1383), Kadı Câmii (1577), Güllabi Ahmet Paşa'nın yaptırdığı Beyazıt Câmii (Paşa Câmii) (1593), Hızır Bey Câmii (1824-1825), Kadı Emin Ali Çelebi Câmii (1568-1569), Karakaş Câmii

1 Arif Müfid Mansel, *Trakya'nın Kültür ve Tarihi*, İstanbul 1938, ss. 26, 30, 31; A. Rıza Dursunkaya, *Kırklareli Vilayetini Tarih, Coğrafya, Kültür ve Eski Eserleri Yönünden Tetkik*, Kırklareli 1947, s. 15.

2 Metin Tuncel, "Kırklareli", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (DİA), c. XXV, s. 479.

3 L. İnciyan, "Osmanlı Rumelisinin Tarih ve Coğrafyası", çev.: H. D. Andreasyan, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 1976, sayı: 4-5, ss. 136-137; Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Millî Mücadele*, Ankara 1987, c. I, ss. 377, 379.

4 Nazif Karaçam, *Bütün Yönleriyle Kırklareli ve İlçeleri*, İstanbul 1970, s. 15; Ahmed Ardel, "Kırklareli", *İslâm Ansiklopedisi* (İA), c. VI, s. 764; Metin Tuncel, agm, s. 480.

(1628), Üsküpdere Câmii, Cedit Ali Paşa Câmii (1555), Fatih Câmii (1467), Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi (1569), Kadı Ali Câmii, Pınarhisar Hundi Hatun Câmii (XV. asır), Pınarhisar Sadık Ağa Câmii (XIV. asır), Karaca İbrahim Bey’in yaptırdığı Kapan Câmii (1640), Vize Ayasofyası, Lüleburgaz Zindan Baba Türbesi, Vize Gazi Süleyman Paşa Câmii (VI. asır), Hızır Bey Hamamı (1383), Vize Hamamı, Hızır Bey Arastası (1338), Kadı Çeşmesi (1568), Kapan Çeşmesi (Salıyeri Çeşmesi) (1771), Kayyimoğlu Çeşmesi (1768) bunlardan ilk akla gelenlerdir⁵.

Kırklareli ve çevresine tasavvuf tarihi açısından bir bakacak olursak, Edirne⁶, Tekirdağ⁷, Gelibolu⁸ kadar olmasa bile yine de pek çok sûfî, tarikat ve tekkeye ev sahipliği yaptığını müşâhede etmekteyiz. Ancak burada yeri gelmişken ifade edelim ki, Kırklareli ile ilgili kaynakların hemen hemen büyük bir kısmında gerek burada yetişen sûfî şahsiyetler, gerekse tarikat ve tekkelere yer verilmemiştir. Halbuki aşağıda ortaya konulacağı üzere Kırklareli ve buraya bağlı merkezlerde pek çok sûfî, tarikat ve tekke faaliyet göstermiştir.

İşte biz de bu sebeple bugüne kadar üzerinde herhangi bir akademik çalışma yapılmamış olan “Kırklareli’nde tarikat ve tekkeler” konusunu ele alıp incelemek istedik.

Kırklareli’nde Tarikatlar ve Tekkeler

1. Halvetiyye

Şeyh Ömer Halvetî (ö.800/1397-98) tarafından tesis edilen Halvetîlik⁹, Seyyid Yahya Şirvânî’nin halîfelerinden Muhammed Bahâeddin Erzincânî (ö.879/1474), Aydınlı Dede Ömer Rûşenî (ö.893/1487) ve Habib Karamanî (ö.902/1496) tarafından Anadolu’ya getirilmiş ve halîfeleri aracılığı ile de İstan-

5 Ahmed Bâdi Efendi, *Riyâz-ı Belde-i Edirne*, Beyazıt Devlet Ktp., Genel No: 10393, c. III, s. 27; Oktay Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarisi*, İstanbul 1986, ss. 247-254; Özcan Mert, “Kırklareli Kitabeleri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, İstanbul 1971, sayı: 25, ss. 155-162.

6 Edirne’de tasavvuf ve tarikatların durumu hakkında geniş bilgi için bk. Selami Şimşek, “XVIII ve XIX. Asırlarda Edirne’de Tasavvuf ve Tarikatların Genel Durumu”, *EKEV Akademik Araştırmalar Dergisi*, Yaz 2004, Yıl: 8, Sayı: 20, ss. 259-276.

7 Tekirdağ’da tasavvuf ve tarikatların durumu hakkında geniş bilgi için bk. Selami Şimşek, “Anadolu İle Balkanlar Arasında Geçit Bölgesi Tekirdağ’da Tasavvuf ve Tarikatlar”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi “Süleyman Uludağ’a Armağan”*, (Yayımlanacak).

8 Gelibolu’da tasavvuf ve tarikatların durumu ile ilgili olarak da tarafımızdan çalışma yapılmaktadır.

9 Şeyh Ömer Halvetî ve Halvetiyye hakkında geniş bilgi için bk. Süleyman Uludağ, “Halvetiyye”, *DİA*, c. XV, ss. 392-394; M. Baha Tanman, “Halvetîlik”, *DBİA*, c. III, s. 533; Reşat Öngören, *Osmanlılarda Tasavvuf* (Anadolu’da Sûfiler, Devlet ve Ulemâ, XVI. Yüzyıl), İz Yay., İstanbul 2000, ss. 27-116; Said Aykut, “Şeyh Ömer Halvetî”, *SGAD*, c. VII, ss. 291-292.

bul, Rûmeli, Kırım, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'ya yayılmıştır¹⁰.

Bursalı Mehmed Tâhir'in kaydettiğine göre, Babaeski'de Halvetîliği Şuhûdî Muhammed adını taşıyan iki zât temsil etmiştir. İlki Halvetiyye'nin Cemâliyye şubesine bağlı Sünbüliyye kolundan Şuhûdî Muhammed Efendi (ö.1021/1612), diğeri Ahmediyye şubesine bağlı Ramazaniyye kolu şeyhlerinden Şuhûdî Muhammed Efendi (ö.1126/1714)'dir.

Sünbüliyye kolundan olan Şuhûdî Muhammed Efendi (ö.1021/1612), Babaeski'li olup, "Şuhûdî" mahlasıyla meşhûr olmuştur. Çeşitli ilimleri tahsîl ve hüsnü hattan nesih ve sülûs yazılarını meşk etmiş büyük zâtlardandır¹¹. Şuhûdî, Sünbüliyye tarikatı şeyhlerinden Germiyânî Yakub Efendi (ö.979/1571)¹²'ye intisab ederek tarikat icâzetini de almıştır¹³.

Şuhûdî, İstanbul'da Yakub Efendi'nin hizmetinde sülûkunu tamamladıktan sonra Babaeski'ye dönmüş, imâm-hatiplik, muallimlik ve ediplik yapmıştır. Pirdaşı Şeyh Hasan bin Şeyh Mehmed bin Bahadır Efendi (ö.1019/1610)¹⁴ hacca gidince, Şuhûdî, İstanbul Kocamustafapaşa Zâviyesi'nde yerine şeyh olmuştur.

- 10 Geniş bilgi için bkz. Mahmud Cemâleddin Hulvî, *Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemezât-ı Ulviye*, haz.: M. Serhan Tayşi, İstanbul 1993, ss. 345-350; Bandırmalızâde, *Mir'âtu't-Turuk*, İstanbul 1306, ss. 26-27; Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar no: 2305-2309, c. III, ss. 93-94; M. Sadık Vicdânî, *Tomâr-ı Turuk-ı Aliyye* (Tarikatler ve Silsileleri), haz.: İrfan Gündüz, Enderun Kitabevi, İstanbul 1995, ss. 174-175; Tanman, agm, s. 533; Uludağ, agm, s. 392.
- 11 Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâme* (Rûmeli-Solkol-Edirne), haz.: İsmet Parmaksızoğlu, K. T. B. Yay., Ankara 1984, s. 298; A. Bâdi, *age*, c.III, s. 34.
- 12 Yakub Efendi, Germiyan (Kütahya)'nın Emet ilçesi Şeyhler Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Künyesi "Ebû Yusuf", lakabı "Zeynü'l-İslâm"dır. Uzun zaman zahir ilmüne hizmet ettikten sonra, ulemânın büyükleri ile sohbette bulunmuş, onlardan feyz almıştır. Gördüğü bir rüya üzerine İstanbul'a gelerek Şeyh Sümbül Sinan'a derviş olmuş, fakat onun vefât etmesi üzerine yerine geçen Merkez Efendi'ye intisab ederek şeyhlik icâzeti ve hilâfet almıştır. Kocamustafapaşa Sümbülî Dergâhu'nda 18 sene irşâd vazifesinden sonra 979/1571 yılında vefât etmiştir. Kabri, Kocamustafapaşa Külliyesi içinde, Sümbül Efendi türbesi civarındadır. Hakkında geniş bilgi için bkz. Yusuf Sinâneddin, *Tezkire-i Halvetiyye*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi no: 1372, vr. 37a-b; Nev'îzâde Atâullah Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik fi Tekmilati'ş-Şekâik* (Zeyli-Şekâik), haz.: Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989, c. II, s. 204; Hulvî, *age*, s. 477; Vassâf, *age*, c. III, s. 280; Nazif Velikâhyaoğlu, *Sümbüliyye Tarikatı ve Kocamustafapaşa Külliyesi*, Çağrı Yay., İstanbul 2000, ss. 192-196.
- 13 Şuhûdî'nin tasavvuf yoluna girişi kaynaklarda şöyle anlatılır: Bir gece rüyasında mahşer gününü müşâhede edip, sırat köprüsünü geçerken büyük bir sıkıntıya düşmüş ve o sırada eline yapışan bir şeyhin imdâdı ile sıratı şimşek hızıyla geçmiş. Yıllar sonra ârifbillah Germiyânî Yakub Efendi Rûmeli'ne gelirken Babaeski'ye uğramış. Şuhûdî huzuruna giderek elini öpmüş. Elini öpünce ona, "Gördüğün rüyanın zuhur etme zamanı yakındır" demiş. Dikkatlice yüzüne bakınca, rüyasında gördüğü zâtın o olduğunu anlamış. Hemen teslim olup, talebeleri arasına girmiş. Onunla birlikte İstanbul'a giderek, sohbetlerinde bulunup, ondan terbiye görmüş. Bk. A. Bâdi, *age*, c. III, s. 34.
- 14 Şeyh Hasan Efendi hakkında geniş bilgi için bk. Hulvî, *age*, ss. 491-492; Atâî, *age*, c. II, ss. 599-600; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1308, c. II, s. 129; Vassâf, *age*, c. III, s. 284; Velikâhyaoğlu, *age*, ss. 201-203.

Şeyh Hasan Efendi’nin vefât haberi gelinceye kadar vekâlet hizmetini ifâ etmiş ve daha sonra Babaeski’ye dönmüştür. Şuhûdî, 1021/1612 tarihinde irtihâl etmekle Cedit Ali Paşa Câmii hazîresine defnedilmiştir. Mezar taşında şunlar yazılıdır:

*Yâ Râbbi bir duâ ile her kîm ederse yâd
İkî cihânda kıl anı dîlşâd ü ber-murâd*

(Târih-i vefât-ı Şeyh Muhammed ibn Fakir Mirzâ mâte el-merhûm eş-Şeyh Muhammed eş-Şehîr bi-Şuhûdî Efendi fî evâhir-i şehri-i cumâde’l-uhrâ min şuhûr sene ihdâ ve işrîn ve elf 1021)15.

Şuhûdî mahlasıyla Dîvân’ı vardır ve bir gazelinin son beyti şöyledir:

*Muhabbet nâmına lermîdir Şuhûdî nicesi yârin
Kî anı hâme-i kudretle yazmış sâni-i mutlak¹⁶*

Ramazaniyye koluna bağlı Şuhûdî Muhammed Efendi’ye gelince, şâir ve irfân sâhibi bir şeyh olup, aslen Babaeskili’dir. Nureddin Cerrâhî (ö.1133/1721-22) ile pîrdaştır. Medrese ilimlerini ikmâl ettikten ve Köstendilli Ali Efendi’den17 seyr u sülûkunu tamamladıktan sonra, irşâd hizmetinde bulunmak üzere memleketi Babaeski’ye gitmiştir. Bu vazifede iken 1126/1714 senesinde vefât etmiştir. Cenâb-ı Hak tarafından “Abdurrahîm Rahmânî” lakabının kendisine verildiğini söylemiş ve nesir yazılarında “Abdurrahîm” imzasını kullanmıştır18.

Mürşidi Alâeddin Ali Köstendil’in ârifâne kelimâtını içeren bir eseri ile Tezkire’si, “Şuhûdî” mahlaslı Dîvân’ı ve Telvîhât-ı Sübhâniyye ve Mülhemât-ı Rabbâniyye19 adlı bir eseri vardır.

Ayrıca Lüleburgaz’da Halvetiyye’nin Rûşeniyye şûbesine bağlı Gülşeniyye

15 “Fakir Mirza oğlu Şeyh Muhammed’in vefat tarihidir. Merhûm, Şuhûdî diye meşhûr olup, 1021 yılının Cumâde’l-uhrâsı’nın sonunda vefât etmiştir.”.

16 A. Bâdi, *age*, c. III, ss. 34-35.

17 Ali Köstendilî, bugün Bulgaristan’da olan Köstendil’de doğmuş ve orada yetişmiştir. Daha sonra Lofça’ya giderek, Halvetî-Ramazânî şeyhlerinden Lofçalı Fâzıl Ali Rûmî (ö.1095/1683)’ye intisâb etmiş ve hizmetinde bulunarak tarikat âdâbını tekmîl etmiştir. Bir ara İstanbul’a gelerek Yedikule’deki Hacı Evhad Tekkesi’nde postnişîn olmuştur. Buradan Köstendil müftülüğü görevine tayin edilmiştir. Yerini Şeyh Abdülehad Nûri’nin halifesi Hüseyin Efendi (ö.1105/1693)’ye bırakmıştır, Bir müddet sonra da Köstendil müftülüğünden Üsküdar Selâmi Ali Efendi Tekkesi şeyhliğine tayin edilmiştir. Üsküdarî Seyyid Ahmed Raûfî (ö.1170/1757), Sinobî Şeyh Mustafa Efendi (ö.1166/1752), Şuhûdî Şeyh Muhammed Efendi (ö.1126/1714) önde gelen halîfeleridir. 1143/1731 tarihinde vefât eden Ali Köstendilî’nin kabri, Selâmi Ali Efendi Tekkesi’nin hazîresindedir. Bk. Vassâf, *age*, c. V, s. 274; M. Baha Tanman, “Selâmî Ali Efendi Tekkesi”, *DBİA*, c. VI, s. 492.

18 Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri* (OM), İstanbul 1333, c. I, s. 97.

19 Bk. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ktp., Osman Ergin Yazmaları No: 345.

koluna ait Sancakdar Baba Dergâhı'nda tarikat âyinlerinin icrâ edildiğini²⁰ ve yine aynı tarikatın Uşşâkiyye koluna bağlı Alâeddin Efendi Dergâhı'nda Salih Baba'nın medfûn olduğunu da bilmekteyiz²¹.

2. Nakşibendiyye

Muhammed Bahâüddin Nakşibend (ö.791/1389) tarafından kurulan Nakşibendîlik²², Kırklareli merkezde ve Lüleburgaz ilçesinde kendisini göstermiştir. Şöyle ki, Kırklareli merkezde Nakşibendiyye tarikatına mensup Sinân Dede Zâviyesi vardır ve bânisi hazîresinde medfûndur²³. 1310 Tarihli Edirne Salnâmesi'nin verdiği bilgiye göre ise, Lüleburgaz'da Hasan Efendi Câmîi'nde Nakşibendî âyinleri yapılmaktaydı²⁴.

Nakşibendiyye ile ilgili olarak son devir Nakşî şeyhlerinden ve âlimlerinden Lüleburgaz'lı Mehmed Eşref Efendi (ö.1353/1935)'yi burada zikretmek gerekir. Her ne kadar ömrünün tamamını Lüleburgaz'da geçirmemiş ise de, gerek burada ilk tahsilini yapması ve gerekse burada vefât etmesi hasebiyle hakkında bilgi vermeyi faydalı buluyoruz.

Mehmed Eşref Efendi, 1255/1839 yılında Lüleburgaz'da doğmuştur. Aslen Lofçalı bir aileden gelmektedir. Babası, Ali Kemal Efendi, âlim bir zat olup, 1253/1837 yılında Lüleburgaz'da Sokullu Mehmed Paşa'nın ihyâ ettiği medresenin müderrisliğine tayin olunmuş, yirmi yıl süre ile talebelerine ders okutmuştur. Mehmed Eşref Efendi, ilk tahsilini babasından tamamlamıştır. Babası Ali Kemâl Efendi, hacca giderken 1271/1855 yılında vefat etmesi üzerine Mehmed Eşref Efendi, yarıda kalan tahsilini tamamlamak için İstanbul'a gelmiş, Tırnovalı Hasan Sıdkî Efendi'nin derslerine devamla, 1290/1872 yılında icâzet almıştır. Zamanın büyük âlim ve velisi Ahmed Ziyâüddin Gümüshanevî'den tasavvuf dersleri okumuş ve ondan da hilâfet almıştır. 1287/1870 yılında Fatih Camii dersiamlığına tayin edilmiş, giderek derecesi yükseltilerek Süleymaniye Medreseleri Müderrisliği'ne getirilmiştir. Yüksek seviyede çeşitli resmî görevlere getirilen ve verilen görevleri başarılı bir şekilde ifâ eden Mehmed Eşref Efendi, hilâfetin irtibatını temin ve din bilgilerini öğ-

20 1310 Tarihli Edirne Salnâmesi, s. 520; A. Bâdi, *age*, c. III, s. 30.

21 Bk. A.g.salnâme, aynı yer; Machiel Kiel, "Lüleburgaz", *DİA*, c. XXVII, s. 256.

22 Nakşibendîlik hakkında geniş bilgi için bk. Harîrîzâde, *Tibyânu vesâilî'l-hakâik fi beyâni selâsili't-tarâik*, Süleymaniye Ktp., İbrahim Efendi No: 430, c. I, vr. 34b-40a; Vassâf, *age*, c. II, s. 240; Hamid Algar, "A Brief History of the Naqshbandi Order", *Varia Turcica*, İstanbul 1990, c. XVIII, ss. 15-19. Ekrem Işın, "Nakşibendîlik", *DBİA*, c. VI, ss. 31-39.

23 Ahmed Bâdi, *age*, c. III, s. 27.

24 Bk. A.g.salnâme, aynı yer. A. Bâdi, Hasan Efendi Câmîi'nin tekkeye çevrilerek içerisinde Nakşibendî âyinlerinin yapıldığını kaydetmektedir. Bk. A. Bâdi, *age*, c. III, s. 30.

retmek için bir ara Çin’e de gönderilmiştir. Bundan dolayı “Çinli Hoca” diye de anılmıştır. Ahmed Ziyâüddin Gümüşhanevî’nin otuz yıl hizmetinde bulunmuş ve 1341/1922 yılına kadar da huzur dersleri mukarrirliği yapmıştır. 29 Mart 1353/1935 yılında Lüleburgaz’da vefât etmiştir²⁵.

3. Melâmiyye-i Bayrâmiyye

Hacı Bayram Velî (ö.833/1430)’nin müridlerinden olan Bursalı Dede Ömer Sikkînî (ö.880/1475) tarafından kurulan Melâmiyye-i Bayrâmiyye²⁶, Kırklareli’nin Vize ilçesinde oldukça etkili olmuştur. Şöyle ki burada Vizeli Alâeddin Efendi (ö.970/1562-63), Gazanfer Dede Efendi (ö.974/1566-67), Şeyh Bâlî Dede ve Şeyh Hasan Efendi faaliyet göstermişlerdir.

Vizeli Alâeddin Efendi (ö.970/1562-63), Hayrabolu’lu Ahmed Sârbân (ö.953/1546)’nın halifelerindendir. Rûmeli’de Melâmîliği yaymış olup, 970/1562-63 senesinde nimetler yurduna göç etmiştir²⁷. Vize’de zâviyesi hazîresinde medfûndur²⁸. Bu zâttan, Şeyh Gazanfer Dede Efendi (ö.974/1566-67) feyz almıştır²⁹.

Vizeli Alâeddin’in, “Kaygusuz” mahlaslı şiirleri de vardır. Ancak şiirlerinden bazıları Ahmed Sârbân’ın ve mahlası dolayısıyla da Kaygusuz Abdal (ö.1444?)’in³⁰ şiirleriyle karıştırılmıştır. Şöyle ki, her iki Kaygusuz’un edası,

-
- 25 Sadık Albayarak, *Son Devir Osmanlı Ulemâsı*, İstanbul 1996, c. III, s. 213; İrfan Gündüz, *Gümüşhanevî Ahmed Ziyâüddin* (Hayatı-Eserleri-Tarikat Anlayışı ve Halidiyye Tarikatı), Seha Neşr., İstanbul 1984, ss. 155-156.
- 26 Melâmiyye, genellikle kaynaklarda Bayramiyye’den ayrılan ana kollardan birisi olarak ifade edilmekle birlikte, Vassâf Efendi onu bir silsile ile Şemsiyye-i Bayramiyye’ye bağlamıştır (Bk. Vassâf, *age*, c. II, s. 278). Melâmiyye-i Bayrâmiyye koluna mensup olanlar, Şemsiyye kolunun aksine aşk ve cezbe yolunu benimsemişler, kalbî zikre önem vermişler, tekke, tâc, hırka vb. unsurlara karşı çıkmışlardır. Bu kol içerisinde pek çok coşkun sûfi yetişmiş, fakat bir takım taşkın tutum ve davranışları sebebiyle devletin takibatına maruz kalmış ve bir çok şeyhleri de idam edilmiştir. Bu kol giderek Ehl-i Sünnet çizgisinden uzaklaşmış, Şii ve Bâtunî bir karakter kazanmıştır. Geniş bilgi için bkz. Abdülbaki Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler*, İstanbul 1931, ss. 50-55; Osman Türer, “Melâmîliğe Dair”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, sayı: 39, Aralık 1985, ss. 25-51; Fuat Bayramoğlu-Nihat Azamat, “Bayramiyye”, *DİA*, c. V, ss. 271-272.
- 27 Hulvî, *age*, s. 592; Abdülbaki Gölpınarlı, *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*, İnkılap Yay., İstanbul 2004, s. 117.
- 28 A. Badi, *age*, c. III, s. 39.
- 29 Hâşimî Emir Osman, *Tarikatnâme*, Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa No: 758, vr. 31b-32a; Nev’îzâde Ataullah Atâî, *Hadâiku’l-Hakâik fi Tekmiletî’ş-Şekâik* (Zeyl-i Şekâik), Nşr. Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989, c. II, s. 87; Vassâf, *age*, c. II, s. 332.
- 30 Kaygusuz Abdal’ın asıl adı Alâeddin Gaybî’dir. Bazı şiirlerinde “Sarayı” mahlasını kullanmıştır. Alanya Beyi Hüsameddin Mahmud’un oğlu olduğu, II. Murad döneminde yaşadığı, bir bey oğlu olduğundan, gençliğinde iyi bir tahsil gördüğü, bu arada avcılık, okçuluk gibi becerileri kazandığı söylenmektedir. Bektâşî Şeyhi Abdal Musa’nın Elmalı’daki tekkesinde 40 sene kulluk edip “Kaygusuz” lakabını almış, Mısır’a gönderilmiş ve orada Kasru’l-Ayn Tek-

vahdet anlayışı ve meşrebi, bu şiirleri pek kolay ayırt edebilir³¹. Nitekim Gaybî Sun'ullah Efendi, *Sohbetnâme* adlı eserinde bu hususa işâretle, "Kaygusuz Abdal'a hâl gâlibdi, onun için çoğu sözü şerâta muhaliftir; pîrimiz Kaygusuz Alâeddin ise, hâle gâlib idi"³² demektedir.

Şiirlerinde her iki vezni de kullanan Vizeli Alâeddin, daha çok pîri Hacı Bayrâm-ı Velî gibi, hece veznini tercih etmiş, bunun, mensûbu olduğu tarikatta gelenekselleşmesini sağlamış ve kendinden sonra gelen şairlere örnek olmuştur. Mecmualarda dağınık halde bulunan şiirleri Abdülbaki Gölpınarlı tarafından toplanarak, Kaygusuz Vizeli Alâeddin-Hayatı-Şiirleri adıyla 1933 yılında yeni harflerle basılmıştır. Bunun dışında başka eseri yoktur. Örnek olması amacıyla bir şiirini nakletmek istiyoruz:

*Hağ yoluna giden gelsin
Bulunmaz vuslat yoludur
Hağ seferi vardır bunda
Bu yol hidâyet yoludur*

*Bu yolu hod buldu bulan
Bulmayandır mahrum kalan
Sırat-ı müstakîm olan
Şimdi bu Ahmed yoludur*

*Bu yoldur Hızır geldiği
Gelâben beyân kıldığı
Hızır âb-ı hayat bulduğu
Bu yol Muhammed yoludur*

*Bu yoldur Ahmed'e gelen
Cümle yoldan muhtâr olan
Gerçeklerden bâkî kalan
Bu yol ol rahmet yoludur*

*Budur Kaygusuz dediği
Âlemin kaydın yediği
Muhammed miras korduğu*

kesi'ni kurmuştur. Alevî-Bektaşî edebiyatının kurucusu olarak da kabul edilen Kaygusuz'un, manzûm ve mensûr pek çok eseri bulunmaktadır. Geniş bilgi için bkz. Abdurrahman Güzel, *Kaygusuz Abdal (Alâeddin Gaybî)*, Ankara 1981; a.mlf, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, Ankara 1983; İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Kaygusuz Abdal*, İstanbul 1992; Nihat Azamat, "Kaygusuz Abdal", *DİA*, c. XXV, ss. 74-76.

31 Gölpınarlı, *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*, s. 118.

32 Gaybî Sun'ullah Efendi, *Sohbetnâme*, Süleymaniye Ktp., H. Mahmud Efendi No: 3137, vr. 8b.

*Bu yol ol devlet yoludur*³³

Vizeli Alâeddin'den feyz aldığı daha önce belirttiğimiz Gazanfer Dede Efendi (ö.974/1566/67), ilk önceleri deri tabaklama işiyle meşgûl olmuştur. Sonraları bu işi bırakarak tasavvuf yoluna girmiş, Ahmed Sârbân (ö.952/1545)'a intisâb ederek icâzet ve hilâfet almıştır. Gazanfer Dede, Vize'de tarikatı yaymış olup, 974/1566-67 senesi başlarında dâr-ı bekâ'ya irtihâl ile zâviyesi hazîresine şeyhi nezdinde defnedilmiştir. Namazını ise dâmâdı ve halîfesi Hâşimî Seyyid Osman Efendi kıldırmıştır³⁴. Ümmî olmalarına rağmen, sûfiyye maârifinde asrın allâmesi olarak ilâhî cezbelerle şöhret bulmuştur. Vizeli Bâlî ve İstanbul'da Hâşimî Seyyid Osman Efendi de kendisinden feyz alanlar arasındadır³⁵.

Nitekim Hâşimî Seyyid Osman Efendi, Gazanfer Dede hakkında şu medhiyeyi söylemiştir:

*Cümle evliyânın serveri
Pîrim Gazanfer Sultân'dır
İçlerinde din rehberi
Pîrim Gazanfer Sultân'dır*

*Arşullah'ı seyrân kılan
Meydânında selvân uran
Hakk'a cânın kurbân kılan
Pîrim Gazanfer Sultân'dır*

*Üçler yediler önünde
Baş u cân vermiş yolunda
Muhammed mehdi dilinde
Pîrim Gazanfer Sultân'dır*

*Hâşimî der ey Tâlibân
Gece gündüz eylen figân
Derdinize dermân olan
Pîrim Gazanfer Sultân'dır*³⁶

Gazanfer Dede hakkında, o zaman Hamzavîler'e karşı devletin şiddetli bir şekilde tavır alması hakkında pek çok dedi-kodu olmuştur³⁷. Hatta veziri-

33 Gölpınarlı, *age*, s. 123.

34 Bk. Vassâf, *age*, c. II, s. 330.

35 Vassâf, *age*, c. II, s. 332; A. Bâdi, *age*, aynı yer.

36 Vassâf, *age*, c. II, s. 328.

37 Bu konuda Halvetî şeyhlerinden Muhammed Nazmî Efendi, müspet bir tavır sergileyerek şunları söylemiştir: "Sârbân Ahmed'in halifelerinden Alâeddin Vizevî'ye müntesip olanlar, âşikâr olarak tarikat ayinini icrâ edip, cümlelerin makbûl ve mahbûbu, kimsenin dahl ve taarruzu yoktur. Kasımpaşa'da Kulaksız'da zâviyelerinde Seyyid Hâşimî Osman Efendi, Okmeydanı'nda eniştesi Hamdi

a'zam, zamanın şeyhülislâmı Ebussuûd Efendi'ye Gazanfer Dede hakkında soru sormuş, o da takibatı gerektirecek bir durumun olmadığını detaylı bir şekilde cevaplamıştır³⁸.

Gazanfer Dede'den inabet alanlar: Şeyh Bâlî Dede, Şeyh Hasan Efendi başlıca önemli şahsiyetler arasındadır.

Şeyh Bâlî Dede (ö.?), epey zaman âşıkların gönlünü ihyâ etmiş ve şeyhinden sonra bekâ yurduna göçmüştür³⁹.

Şeyh Hasan Efendi (ö.?), Vize'li olup, Şeyh Bâlî Dede'nin oğludur. Babasının vefâtından sonra yerine geçmiştir⁴⁰.

4. Bektâşiyye

Hacı Bektâş-ı Velî (ö.669/1270-71)'ye nisbet edilen ve XIII. asırda Anadolu topraklarında tesis edilen Bektâşîlik⁴¹, Kırklareli'nde Servet Efendi (ö.1314/1897) adlı sûfi şâir, Babaeski'de ise, Sarı Saltuk Tekkesi ve burada şeyhlik yapan Hacı Râsih Hasan Dede (ö.?) ile temsil edilmiştir.

Servet Efendi (ö.1314/1897), asıl adı Ahmed Tevfik'tir. Kırklareli'nde dünyaya gelmiştir. Abdüsselam Bey adında bir zabtiye neferinin oğlu ve Ârız Baba Şeyhi Tevfik Bey'in eniştesidir. Bektâşiyye tarikatına intisab etmiştir. Ulûm-ı cüz'ıyyeye mâlik bir zât olup, Kırklareli'nde Mukâvelât Muharriri (Noter) iken 1314/1897 senesinde irtihâl etmiştir⁴². "Servet" mahlasıyla şiirler yazmıştır. Şu na't onundur:

*Ey şehinşâh-ı emim buldun uluvv-ı rif'ati
Leyle-i mi'râcda gördün serây-ı vahdeti*

Efendi ve İstanbul'da Helvâyî Baba demekle meşhûr olan Şeyh Yakub, Bayrâmî tarikatı üzere âyîn icrâ ederler. Kimsenin dahl ve taarruzu yoktur. Husûsan keşf ve kerâmetleri meşhûrdur". Bk. Osman Türrer, Osmanlılarda Tasavvufî Hayat, Hediye-yü'l-İhvân (Halvetîlik Örneği), İnsan Yay., İstanbul 2005, s. 455.

38 Bu cevap için bk. Atâî, *age*, c. II, s. 88; Vassâf, *age*, c. II, ss. 332-334.

39 A. Bâdi Efendi, Şeyh Bâlî Tekkesi'nin harap olup türbesinin mevcut olduğunu kaydeder. *1310 Tarihli Edirne Salmânesi*'nde ise, Vize'de Şeyh Bâlî'nin tekke şeklindeki türbesi vardır, ifadesi kullanılmaktadır. Bk. A. Bâdi, *age*, c. III, s. 37; A.g.salmâne, s. 545.

40 A. Bâdi, *age*, aynı yer.

41 Hacı Bektâş-ı Velî ve Bektâşîlik hakkında geniş bilgi için bk. Hacı Bektâş-ı Velî, *Makâlât*, Neş., Esad Coşan, İstanbul 1986; Mehmed Mecdî Efendi, *Şekâik Tercemesi*, haz.: Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989, c. I, s. 44; J. Kingsley Birge, *Bektâşîlik Tarihi*, çev.: Reha Çamuroğlu, İstanbul 1991; E. Behnan Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul 1964, ss. 298-301; Y. Nuri Öztürk, *Tarihi Boyunca Bektaşîlik*, Yeni Boyut Yay., İstanbul 1997; Baki Öz, *Bektaşîlik Nedir?* (Bektaşîlik Tarihi), Der Yay., İstanbul 1997, A. Yaşar Ocak, "Bektâşîlik", *DİA*, c. V, ss. 373-379; Ekrem Işın, "Bektâşîlik", *DBİA*, c. II, ss. 131-135.

42 A. Bâdi, *age*, c. III, s. 28.

*İntisâbdır kı adlîn yeter izzet ana ne
Buldu Cibrîl âsitânın gibi bâb-ı devleti*

*Ârızın gülzârna benzer mi ey mahbûb-ı Hağ,
Görmüş âdem varsa vafetsün riyâz-ı cenneti*

*Bu halâvet şüphesiz zâtında yoktur sekran
Var ise ahz eylemiş la‘l-i lebinden lezzeti*

*Yâ Resûlallah şâh-ı Kerbelâ’nın aşkına
Eyleme mahrûm şefâatdan bu âciz Servet’î⁴³*

Babaeski merkeze gelince, burada ulu zâtlardan Sarı Saltuk’un⁴⁴ merkadlerini içeren ahşap tekkeden başka tekke ve zâviye yoktur. Seyahatnâme sâhibine göre, bu tekke Bektâşî tekkesi olmakla birlikte dervişleri azdır. Vakıfları aç gözlü kimselerin eline geçmiştir⁴⁵.

Sarı Saltuk Tekkesi, 1241/1826 tarihinde yani Vak’a-i Hayriye’de yıkılan Bektâşî tekkelerinden biridir. Binâsı önceleri kâgir iken, yıkılması üzerine 1283/1866 tarihinde ahşap olarak yapılmış ve Edirne’de Sezâyî Dergâhı’nda mukim Derviş Mehmed şeyh olarak tayin edilmiştir. Daha sonra Bektâşî babalarından Kırklareli’li Hacı Râsih Dede’ye tevcih olunmuştur⁴⁶.

Hacı Râsih Hasan Dede, Kırklareli’li olup, Bektâşîyye tarikatı müntesiplerindendir. İlk ilimleri tahsilden sonra Pîr Evi’ne (Nevşehir Hacı Bektaş Tekkesi) gitmiş ve daha sonra birçok memleketi gezdikten sonra, ömrünün sonlarında Sarı Saltuk Tekkesi’ne şeyh olmuştur. Tecerrüd âleminde burada vaktini geçirmekte iken irtihâl etmekle⁴⁷ mezkûr tekkenin hazîresine defnedilmiştir⁴⁸. Şu nutuk onundur:

*Gâflet etme ey tâlib-i hakîkat
Ârif-i billâh ol budur nasîhat*

43 Aynı yer.

44 A. Badi, Sarı Saltuk denilen zâtın bir makâmının Yunanistan idaresinde bulunan Korku adasında olduğu gibi bunun dışında beş mahalde de makâmının bulunduğunu, tarihî açıdan pek incelendiğini, bu zâtın hangi memlekette kimin soyundan hangi tarihte doğmuş ve Babaeski’ye ne zaman gelmiş, hangi tarikata mensup imiş, kaç tarihinde vefat etmiş olduğuna dair bir kayda rastlamadığını, bu tekkedeki Sarı Saltuk kabrinin ayağı ucunda mefrûş bir taş parçasına mahkûk bir el resmi olduğunu ve Hristiyan milletinin bu kabri “Ayanifule” diye yâd ettiğini ifade etmektedir. Bkz. A. Bâdi, *age*, c. III, s. 33.

45 Evliyâ Çelebi, *age*, s. 298.

46 A. Bâdi, *age*, c. III, s. 33.

47 A. Bâdi Efendi, mezkûr eserinde Râsih Efendi’nin vefât tarihini (...) şeklinde boş bırakmıştır. Bk. A. Bâdi, *age*, c. III, s. 35.

48 A. Bâdi, *age*, aynı yer.

*Muhammed Ali'ye söyledi ey yâr
Bunu Hasan Hüseyin'e yetür var*

*Ali Zeyne'l-Bâkır mezheb-i Ca'fer
Takî Nakî Aşkêr Mehdî'nin ey yâr*

*Hacı Derviş Hasan Râsîh demişdir
Evlîyâ tarîkî doğru gelmişdir⁴⁹*

Burada yeri gelmişken hemen ifade edelim ki, Bektâşî tekkeleri faaliyetlerini Vak'a-i Hayriyye yani Yeniçeriliğin ortadan kaldırılmasına kadar (1826) sürdürmüştür. Zira Bektâşîlik 2 Zilhicce 1241/8 Temmuz 1826 tarihinde alınan bir kararla yasaklanmış ve alınan karar gereğince geçmişi altmış yıldan fazla olan tekkeler diğer tarikatların meşîhatına devredilirken, altmışdan az olanların yıkılması, babalar ve müridler itikadlarını düzeltinceye kadar çeşitli mahallere sürülmeleri emredilmiştir⁵⁰. Sultan II. Mahmud ise alınan bu kararlarla ilgili olarak sadece muhdes olanların değil, bütün tekkelerinin kapatılması ve Bektâşîliğin tamamen ortadan kaldırılmasını istemiştir. Bunun üzerine bazı Bektâşî tekkeleri tamamen, bazıları kısmen yıktırılmıştır⁵¹.

Nitekim Bektâşîlik araştırmaları ile tanınmış olan Batılı bilgin Hasluck, Seyyah Slade'den naklen, 1826'da Edirne civârında II. Mahmud tarafından 16 tekkenin kapatılıp eşyasının müsadere edildiğini belirterek bir kısmının adını vermektedir. Edirne başta olmak üzere, Gelibolu, Uzunköprü, Keşan, Enez, Kırklareli, Babaeski, Pınarhisar, Karacaoğlan, Tekirdağ civarında varlığını haber verdiği bu tekkelerin şeyhleri ve ne tür faaliyetlerde buldukları hakkında ise herhangi bir malumat vermemektedir⁵².

Babaeski Sarı Saltuk (Eski Baba) Tekkesi ve Pınarhisar Binbir Oklu Tekkesi işte bu yıktırılan tekkelerdendir. Eski Baba Tekkesi, Kırklareli Babaeski'de olup, Bektâşîliğin meşhûr ermişlerinden Sarı Saltuk'la özdeşleştirilmiştir. Burada yatan derviş Selçuklular döneminde yaşadığından, Eski Baba adını almıştır. Asıl adı Şerif Hızır Muhammed Buharî'dir. Sarı Saltuk olarak tanınır. Ayrıca

49 A. Bâdi, *age*, aynı yer.

50 Ahmed Rasim, *Osmanlı Tarihi*, İstanbul 1328-30, c. IV, ss. 1830-33; İrfan Gündüz, *Osmanlılarda Devlet-Tekke Münasebetleri*, Seha Neş., İstanbul 1984, s. 142; Yılmaz Soyuer, "XVIII-XIX. Yüzyıllarda Bektâşîlik-Devlet İlişkileri", *Araştırlar İnsan Bilimleri Dergisi*, Yıl: 1, sayı: 1 (1999), s. 75 vd.

51 J. Kingsley Birge, *age*, ss. 88-91; Yılmaz Soyuer, "Osmanlı Devleti'nin Son Yüzyılında Bektâşîlik: Bektâşî Tekkelerinin Kapatılışı ve Bektâşîliğin Yasaklı Yüzyılı", *Araştırlar İnsan Bilimleri Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 2 (1999/2), ss. 35-66.

52 Bk. F. W. Hasluck, *Bektâşîlik Tetkikleri*, çev.: Ragıp Hulusi (Özden), haz.: Mehmet Kanar, İstanbul 2003, ss. 22-25; Belkıs Temren, *Bektâşîliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, K. B. Yay., Ankara 1994, s. 256.

burada bir de Kaygusuz Tekkesi vardır⁵³.

Pınarhisar Binbir Oklu Tekkesi’ne gelince, bu tekke Kırklaeli’nin birkaç kilometre yakınındadır. Bugünkü Erenler Köyü’ndedir. 1826 yılında II. Mahmud bu Bektâşî tekkesini de kaldırmıştır. Ancak buradaki Binbir Oklu Ahmed Baba’nın türbesi son zamanlara kadar bir ziyaret yeri olmuştur. Tekke, XX. asrın başlarında çiftliktir. 1847’de buraya giden Jochmus, tekkeyi, kurucusunu ve niteliğini belgelendirmiştir⁵⁴.

O. Nuri Peremeci’nin, Edirne Tarihi adlı eserinde Bektâşî olarak kaydettiği⁵⁵ bir şahıs da vardır ki, o, Hasîbî Ahmed Efendi (ö.1287/1870)’dir. Ahmed Efendi, Edirne’de Şeyh Çelebi Mahallesi’nde dünyaya gelmiş ve uzun yıllar Kırklareli’nde yaşamıştır. 1287/1870 yılında Kırklareli’nde vefât etmiştir. Şiirlerinde de Bektâşî motifleri görülen şâirin kabri, Kırklareli’nde Kara Omur Mezarlığı’ndadır⁵⁶.

Bir gazelinin son beyti şöyledir:

*Halâs ol var Hasîbî sen de şirķ ü ihfâdan
Muhîbbî hânedânın rehber ü bürhânı hak’tır hak⁵⁷*

5. Sa’diyye

Kudüs civarında doğup, Urfa’ya bağlı Birecik Kasabası’nda irtihâl eden Sa’deddin Cibâvî (ö.700/1301) tarafından tesis edilen Sa’dîlik⁵⁸, Kırklareli’nde Kırklar Tekkesi ile temsil edilmiştir.

Ahmed Bâdi Efendi’nin verdiği bilgiye göre, Kırklareli merkezde Sa’diyye tarikatına mensup Kırklar Tekkesi olup, bu tekkeyi 1260/1844 tarihinde Kırkkilise Muhassılı Hacı Ali Paşa binâ ettirmiştir.⁵⁹

Kırklareli ve çevresinde, yukarıda üzerinde durduğumuz tarikat, tekke ve sûfilerin dışında, hayatları hakkında malumat bulunmayan pek çok velinin kabirleri de bulunmaktadır. Bunlardan Kırklareli merkezde Hamidiyye Mahallesi’nde bulunan Oyuk Tepe üzerinde büyük zâtlardan Beğ Baba’nın ve tepenin

53 Hasluck, *age*, s. 27; Abdurrahim Dede, *Batı Trakya’da Bektaşilik ve Bektaşilik Hakkında Arşiv ve Kütüphanelerimizde Bulunan Yazma Eserler*, Hacı Bektaş Veli Turizm Derneği Yay., Ankara 1977, s. 49.

54 Hasluck, *age*, s. 27; Baki Öz, *age*, s. 340.

55 Bkz. Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, İstanbul 1940, s. 284.

56 Peremeci, *age*, aynı yer; Rıdvan Canım, *Edirne Şâirleri*, Akçağ Yay., Ankara 1995, s. 438.

57 Peremeci, *age*, aynı yer.

58 Sa’deddin Cibâvî ve Sa’dîlik hakkında geniş bilgi için bk. Harîrîzâde, *age*, c. II, vr. 129b-138b; Vassâf, *age*, c. I, ss. 342-370; Said Aykut, “Sa’deddin Cibâvî”, *SGAD*, c. VII, ss. 246-247; Ekrem Işın, “Sâdîlik”, *DBİA*, c. VI, ss. 391-396.

59 A. Bâdi, *age*, c. III, s. 27.

altında Kaygusuz Sultan ile tekke içerisinde Sarı Saltuk, Fetih Câmîi havâlisinde de Ahmed adlı Eski Baba'nın kabirleri vardır.⁶⁰

Lüleburgaz merkezde ise, Hükûmet Dâiresi yakınında Kâgir Saat Kulesi altında Zindan Baba, Köprübaşı'nda Fere Baba Dergâhı'nda Sancakdar Baba, Gâzi Câmîi'nde Gâzi Karaca Ali Bey, İstanbul Yolu Tekkesi'nde İdris Baba, Alaca Mescid Mahallesi'nde Murad Baba, Cedid Müslim Mahallesi'nde Derman Baba, Hüseyin Bey Mahallesi'nde Kabristanlık'ta Âsitâneli Deli Ahmed Ağa medfûn olup, kabirleri ziyâret edilmektedir.⁶¹

Yine aynı salnâmeğe göre Vize'de de, İskender Paşa vakfından harcamaları karşılanan Çakıllı Tekkesi halihazırda ihyâ edilmektedir.⁶²

Sonuç

Çalışmamızda görülmüştür ki, Kırklareli ve çevresinde Halvetiyye, bu tarikatın Cemâliyye şûbesine bağlı Sünbülilik, Ahmediyye şûbesine bağlı Ramazanîlik ve Uşşâkîlik, Rûşeniyye şûbesine bağlı Gülşenîlik, Nakşibendiyye, Melâmiyye-i Bayrâmiyye, Bektâşiyye ve Sa'diyye olmak üzere toplam 9 tarikat etkili olmuştur.

Yine Kırklareli ve buraya bağlı merkezlerde Sünbülüyye'den Şuhûdî Muhammed Efendi, Ramazaniyye'den Şuhûdî Muhammed Efendi, Nakşibendiyye'den Mehmed Eşref Efendi, Melâmiyye-i Bayrâmiyye'den Vizeli Alâeddin Efendi, Gazanfer Dede Efendi, Şeyh Bâlî Dede, Şeyh Hasan Efendi ve Bektaş Çelebi, Bektâşiyye'den Servet Efendi, Hacı Râsih Hasan Dede, Hasibî Ahmed Efendi olmak üzere toplam 11 sûfî faaliyet göstermiştir. Bu sûfîlerden büyük bir kısmının Melâmiyye-i Bayrâmiyye ve Bektâşiyye tarikatına mensup olmaları dikkatleri çekmektedir.

Kırklareli ve çevresindeki tekke ve zâviyelere gelince, Halvetiyye'nin Sünbülüyye koluna bağlı Şuhûdî Muhammed Efendi Tekkesi, Ramazaniyye koluna bağlı Şuhûdî Muhammed Efendi Tekkesi, bir Gülşenî dergahı Sancakdar Baba Dergâhı, Uşşâkîliği temsilen Alâeddin Efendi Dergâhı, Nakşibendiliği temsil eden Sinan Dede Zâviyesi ve Hasan Efendi Câmîi Tekkesi, Melâmiyye-i Bayrâmiyye'yi temsil eden Vizeli Alâeddin (Kaygusuz) Tekkesi, Bektâşi tekkeleri olarak Sarı Saltuk (Eski Baba) Tekkesi ve Binbir Oklu Tekkesi, Sa'diyye'yi temsil eden Kırklar Tekkesi, hangi tarikatı temsil ettikleri tespit edilemeyen Çakıllı Tekkesi ve Fere Baba Dergâhı olmak üzere toplam 12 tekke

60 1310 Tarihli Edirne Salnâmesi, s. 520.

61 Aynı eser, ss. 520-521.

62 Aynı yer.

faaliyet göstermiştir. Bu tekke ve zâviyelerden Hasan Efendi Câmii dışında hemen hepsi yıkılmış olup, günümüze ulaşmamıştır.

Bibliyografya

- 1310 Tarihli Edirne Salmânesi.
 Abdurrahim Dede, *Batı Trakya'da Bektaşilik ve Bektaşilik Hakkında Arşiv ve Kütüphanelerimizde Bulunan Yazma Eserler*, Hacı Bektaş Veli Turizm Derneği Yay., Ankara 1977.
- Ahmed Bâdi Efendi, *Riyâz-ı Belde-i Edirne*, c. III, Beyazıt Devlet Ktp., Genel No: 10393.
- Albayrak, Sadık, *Son Devir Osmanlı Ulemâsı*, c. III, İstanbul 1996.
- Algar, Hamid, "A Brief History of the Naqshbandi Order", *Varia Turcica*, İstanbul 1990, c. XVIII, s. 15-19.
- Ardel, Ahmed, "Kırklareli", *İslâm Ansiklopedisi (İA)*, c. VI, s. 764.
- Aslanapa, Oktay, *Osmanlı Devri Mimarisi*, İstanbul 1986.
- Atâî, Nev'îzâde Ataullah, *Hadâiku'l-Hakâik fi Tekmiletü's-Şekâik (Zeyli Şekâik)*, c. II, Nşr. Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989.
- Aykut, Said, "Sa'deddin Cibâvî", *SGAD (Sahabeden Günümüze Allah Dostları)*, c. VII, s. 246-247.
- _____, "Şeyh Ömer Halvetî", *SGAD*, c. VII, s. 291-292.
- Azamat, Nihat, "Kaygusuz Abdal", *DİA*, c. XXV, s. 74-76.
- Bandırmalızâde, A. Münib, *Mir'âtu't-Turuk*, İstanbul 1306.
- Bayramoğlu, Fuat, Azamat, Nihat, "Bayramiyye", *DİA*, c. V, s. 271-272.
- Bıyıklıoğlu, Tevfik, *Trakya'da Millî Mücadele*, c. I-II, Ankara 1987.
- Birge, J. Kingsley, *Bektaşilik Tarihi*, Çev. Reha Çamuroğlu, İstanbul 1991.
- Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri (OM)*, c. I-III, İstanbul 1333.
- Canım, Rıdvan, *Edirne Şâirleri*, Akçağ Yay., Ankara 1995.
- Dursunkaya, A. Rıza, *Kırklareli Vilayetini Tarih, Coğrafya, Kültür ve Eski Eserleri Yönünden Tetkik*, Kırklareli 1947.
- Evlîyâ Çelebi, *Seyahatnâme (Rûmeli-Solkol-Edirne)*, haz.: İsmet Parmaksızoğlu, K. T. B. Yay., Ankara 1984.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki, *Bütün Yönleriyle Kaygusuz Abdal*, İstanbul 1992.
- Gaybî Sun'ullah Efendi, *Sohbetnâme, Süleymaniye Ktp.*, H. Mahmud Efendi No: 3137.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, *Melâmîlik ve Melâmiler*, İstanbul 1931.
- _____, *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*, İnkılap Yay., İstanbul 2004.
- Gündüz, İrfan, *Gümüşhanevî Ahmed Ziyâüddin (Hayatı-Eserleri-Tarikat Anlayışı ve Halidiyye Tarikatı)*, Seha Neşr., İstanbul 1984.
- Gündüz, İrfan, *Osmanlılarda Devlet-Tekke Münasebetleri*, Seha Neşr., İstanbul 1984.
- Güzel, Abdurrahman, *Kaygusuz Abdal (Alâeddin Gaybî)*, Ankara 1981.
- _____, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, Ankara 1983.
- Hacı Bektaş-ı Velî, *Makâlât*, neş. Esad Coşan, İstanbul 1986.
- Harîrîzâde, M. Kemâleddin Efendi, *Tıbyânu vesâilü'l-hakâik fi beyâni selâsili't-tarâik*, I-III, Süleymaniye Ktp., İbrahim Efendi No: 430-432.
- Hasluck, F. W., *Bektaşilik Tetkikleri*, Çev., Ragıp Hulusi (Özden), haz.: Mehmet Kanar, İstanbul 2003.
- Hâşimî Emir Osman, *Tarikatnâme, Süleymaniye Ktp.*, Hasan Hüsnü Paşa No: 758.
- Hulvî, Mahmud Cemâleddin, *Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemezât-ı Ulviyye*, haz.: M. Serhan Tayşi, İstanbul 1993.
- Işın, Ekrem, "Bektaşilik", *DBİA*, c. II, s. 131-135.
- _____, "Nakşibendilik", *DBİA*, c. VI, s. 31-39.
- _____, "Sâdîlik", *DBİA*, c. VI, s. 391-396.

- İnciciyan, L., "Osmanlı Rumelisinin Tarih ve Coğrafyası", Trc. H. D. Andreasyan, Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, İstanbul 1976, sayı: 4-5, s. 136-137.
- Karaçam, Nazif, Bütün Yönleriyle Kırklareli ve İlçeleri, İstanbul 1970.
- Kiel, Machiel, "Lüleburgaz", DİA, c. XXVII, s. 256.
- Mansel, Arif Müfid, Trakya'nın Kültür ve Tarihi, İstanbul 1938.
- Mehmed Mecdi Efendi, Şekâik Tercemesi, c. I, haz.: Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989.
- Mehmed Süreyyâ, Sicillî-i Osmânî, I-V, Matbaa-i Âmire, İst. 1308.
- Mert, Özcan, "Kırklareli Kitabeleri", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, İstanbul 1971, sayı: 25, s. 155-162.
- Ocak, A. Yaşar, "Bektâşilik", DİA, c. V, s. 373-379.
- Öngören, Reşat, Osmanlılarda Tasavvuf (Anadolu'da Sûfiler, Devlet ve Ulemâ, XVI. Yüzyıl), İz Yay., İstanbul 2000.
- Öz, Baki, Bektâşilik Nedir? (Bektâşilik Tarihi), Der Yay., İstanbul 1997.
- Öztürk, Y. Nuri, Tarihi Boyunca Bektâşilik, Yeni Boyut Yay., İstanbul 1997.
- Peremeci, Osman Nuri, Edirne Tarihi, İstanbul 1940.
- Rasim, Ahmed, Osmanlı Tarihi, c. I-IV, İstanbul 1328-30.
- Soyyer, Yılmaz, "Osmanlı Devleti'nin Son Yüzyılında Bektâşilik: Bektâşî Tekkelerinin Kapatılışı ve Bektâşiliğin Yasaklı Yüzyılı", Arayışlar İnsan Bilimleri Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 2 (1992/2), s. 35-66.
- _____, "XVIII-XIX. Yüzyıllarda Bektâşilik-Devlet İlişkileri", Arayışlar İnsan Bilimleri Dergisi, yıl: 1, sayı: 1 (1999), s. 75.
- Şapolyo, E. Behnan, Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi, İstanbul 1964.
- Şimşek, Selami, "XVIII ve XIX. Asırlarda Edirne'de Tasavvuf ve Tarikatların Genel Durumu", EKEV Akademik Araştırmalar Dergisi, Yaz 2004, Yıl: 8, Sayı: 20, ss. 259-276.
- Tanman, M. Baha, "Halvetilik", DBİA, c. III, s. 533.
- _____, "Selâmî Ali Efendi Tekkesi", DBİA, c. VI, s. 492.
- Temren, Belkıs, Bektâşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu, K. B. Yay., Ankara 1994.
- Tuncel, Metin, "Kırklareli", Diyanet İslâm Ansiklopedisi (DİA), c. XXV, s. 479.
- Türer, Osman, "Melâmîliğe Dair", Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı: 39, Aralık 1985, ss. 25-51.
- _____, Osmanlılarda Tasavvufî Hayat, Hediye-tü'l-İhvân (Halvetilik Örneği), İnsan Yay., İstanbul 2005.
- Uludağ, Süleyman, "Halvetiyye", DİA, c. XV, s. 392-394.
- Vassâf, Osmanzâde Hüseyin, Sefine-i Evliyâ-ı Ebrâr, c. I-V, Süleymaniye Ktp., Yazma Başışlar No: 2305-2309.
- Velikâhyaoğlu, Nazif, Sümbüliye Tarikatı ve Kocamustafapaşa Külliyesi, Çağrı Yay., İstanbul 2000.
- Vicdânî, M. Sâdık, Tomâr-ı Turuk-ı Aliyye (Tarikatlar ve Silsileleri), haz.: İrfan Gündüz, Enderun Kitabevi, İst. 1995.
- Yusuf Sinâneddin, *Tezkire-i Haloetiyye*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi No: 1372.